

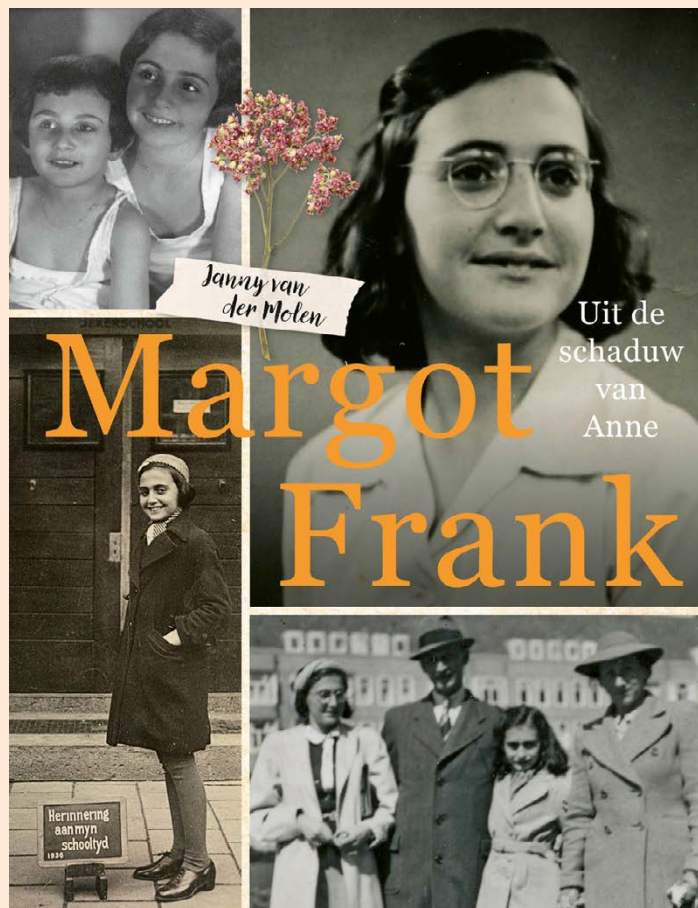

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Wie was Margot Frank? Margot is vaak alleen bekend als 'zus van'. In *Margot Frank - Uit de schaduw van Anne* vertelt Janny van der Molen uitgebreid over het korte leven van Margot. Haar leven begint zorgeloos in Duitsland, maar al gauw werpt de Jodenhaat van Hitler en de nazi's een schaduw over het leven van de familie Frank. Het gezin verhuist naar Amsterdam, waar Margot veel plezier heeft met haar nieuwe vriendinnen. Het gaat heel goed op school, want ze is slim en leergierig. Na schooltijd tennist en roeit Margot veel.

In mei 1940 verandert alles. Het Duitse leger bezet Nederland en door de anti-Joodse maatregelen wordt Margots wereld steeds kleiner. Uit angst voor deportatie duikt de familie Frank in 1942 onder in het Achterhuis.

Dit boek verscheen in februari 2026, precies honderd jaar nadat Margot werd geboren. Met een schat aan foto's uit het archief van de Anne Frank Stichting en speciale audiofragmenten.

Over de auteur

Janny van der Molen (1968) werkt als schrijver nauw samen met de Anne Frank Stichting en probeert in haar boeken zo dicht mogelijk bij de historische bronnen te blijven. Eerder schreef ze de jeugdboeken *Buiten is het oorlog* en *Vergeet mij niet* over Anne Frank.

De lessuggesties in deze lesbrieven zijn met name geschikt voor leerlingen in groep 7 en 8 en sluiten aan bij de geschiedenis uit de periode 1929-1945, in de Canon van Nederland. De lesopdrachten zijn ook geschikt voor onderbouwleerlingen van het voortgezet onderwijs. De lesbrieven sluiten aan bij burgerschapsonderwijs, de vakken Nederlands en geschiedenis.

Auteur Janny van der Molen
ISBN 9789021687414
Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam 2026

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Sluit aan bij: digitale geletterdheid, mens & maatschappij

Nodig: Knipvel 1: Tijdlijn (2 pagina's), voor elk groepje één. Een leeg vel van minimaal 40 centimeter breed, computer of tablet met internet, pen of potlood, lijm

Duur: 40 minuten

In groepjes + klassikale nabespreking

Lessuggestie 1

De tijdlijn van Margot

In het boek lopen de gebeurtenissen in het leven van Margot en die van de wereldgeschiedenis door elkaar. In deze opdracht zetten leerlingen die gebeurtenissen op een rij en maken ze dit inzichtelijk met behulp van een tijdlijn.

Stap 1.

Leerlingen tekenen een tijdlijn, die minimaal 20 jaar beslaat. De lijn is bijvoorbeeld 40 centimeter lang met om de 2 centimeter een streepje om een jaar aan te duiden.

Stap 2.

Leerlingen knippen de kaartjes van Margot Frank uit die op het eerste knipvel staan.

Stap 3.

Leerlingen overleggen over de gebeurtenissen in het leven van Margot en leggen ze op de juiste volgorde (chronologisch). Laat groepjes op internet en in het boek over Margot Frank zoeken naar de juiste jaartallen bij alle gebeurtenissen. Ze plakken de kaartjes aan de bovenkant van de tijdlijn en tekenen een lijntje naar het juiste jaartal.

Laat leerlingen online zoeken via:

- ▶ Margot100.annefrank.org voor meer informatie over het leven van Margot Frank
- ▶ Annefrank.org/nl/anne-frank/de-tijdlijn voor meer informatie over de Tweede Wereldoorlog
- ▶ Oorlogsbronnen.nl

Stap 4.

Leerlingen knippen ook de kaartjes uit met gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog. Kunnen leerlingen vinden wanneer welke gebeurtenissen waren? Ook deze informatie mogen ze opzoeken op internet. Ook kunnen ze moeilijke woorden, zoals geallieerden, opzoeken. Deze kaartjes plakken leerlingen onder de tijdlijn op de juiste plek en ze maken een lijntje van de gebeurtenis naar het juiste jaartal.

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Stap 5.

Laat leerlingen na het opplakken van de kaartjes de gebeurtenissen met elkaar in verband brengen. Zien leerlingen hoe de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog het leven van Margot Frank hebben beïnvloed? Bespreek dit klassikaal en vraag wat de leerlingen opvalt. Stel vragen als:

- *Wat gebeurde er in Duitsland in het jaar dat Margot naar Amsterdam verhuisde?*
- *Hoelang zat de familie Frank ondergedoken en wat gebeurde er in die periode in Europa?*

De antwoorden

De juiste volgorde van de kaartjes over Margot Frank:

- **16 februari 1926:** Margot Frank wordt geboren in Frankfurt am Main, Duitsland
- **12 juni 1929:** Margots zusje Anne wordt geboren
- **December 1933:** Margot verhuist naar Amsterdam
- **Oktober 1941:** Margot moet naar het Joods Lyceum en mag niet meer roeien
- **5 juli 1942:** Margot wordt opgeroepen zich voor een Duits werkkamp te melden
- **6 juli 1942:** De familie Frank duikt onder in het Achterhuis
- **4 augustus 1944:** De onderduikers worden opgepakt en naar doorgangskamp Westerbork gebracht
- **3 september 1944:** De familie Frank wordt gedeporteerd naar het concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau
- **1 november 1944:** Margot en Anne worden overgebracht naar gevangenen- en concentratiekamp Bergen-Belsen
- **Februari 1945:** Margot overlijdt in Bergen-Belsen

De antwoorden

De juiste volgorde van de kaartjes over De Tweede Wereldoorlog:

- **30 januari 1933:** Hitler en zijn partij komen aan de macht in Duitsland
- **9/10 november 1938:** De Kristallnacht: Overal in Duitsland worden Joden aangevallen, hun huizen en winkels worden vernield
- **1 september 1939:** Duitsland valt Polen binnen. Dit is het begin van de Tweede Wereldoorlog
- **10 mei 1940:** Duitsland valt Nederland binnen en de nazi's worden de baas in Nederland
- **22/23 februari 1941:** Tijdens de eerste grote razzia in Amsterdam arresteren de nazi's 400 Joodse mannen
- **3 mei 1942:** Alle Joden – ouder dan zes jaar – moeten voortaan een Jodenster op hun kleding dragen
- **6 juni 1944:** D-day: de geallieerden landen in Frankrijk en dringen de nazi's terug
- **Najaar 1944:** Geallieerden bevrijden het zuiden van Nederland
- **Winter 1944/1945:** Hongerwinter in Nederland
- **5 mei 1945:** Nederland is bevrijd

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Jetteke Frijda

Sluit aan bij: Nederlands, digitale geletterdheid, mens & maatschappij

Nodig: knipvel 'De vrienden van Margot' (één keer geprint en kaartjes uitgeknipt), werkblad 'De vrienden van Margot' (voor ieder duo één), computer of tablet met internet, pen

Duur: 50 minuten

In duo's + klassikale nabespreking

Lessuggestie 2

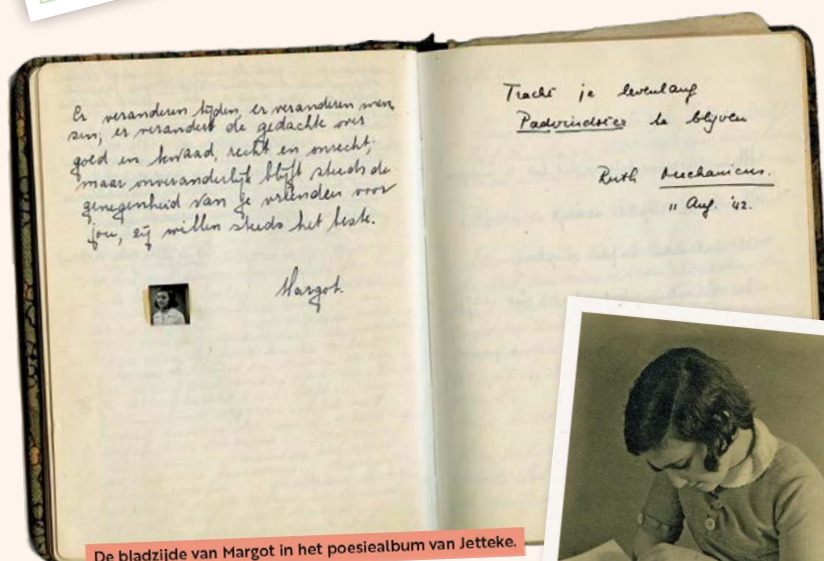
De vrienden van Margot

In 1942 schrijft Margot in het poesiealbum van haar vriendin Jetteke Frijda: *Er veranderen tijden, er veranderen mensen, er verandert de gedachte over goed en kwaad, recht en onrecht, maar onveranderlijk blijft steeds de genegenheid van je vrienden voor jou, zij willen steeds het beste.* Dit laat zien hoe vriendschap Margot hoop gaf in moeilijke tijden.

Net zoals schrijver Janny van der Molen voor dit boek onderzoek deed naar Margot Frank, gaan de leerlingen bij deze opdracht onderzoek doen naar Margots vrienden. Wie waren zij en welke rol speelden ze in Margots leven?

Deel de klas op in duo's. Ieder duo trekt een kaartje (zie knipvel) met daarop de naam van een vriend(in) van Margot. De duo's gaan online op zoek naar informatie over deze vriend(in). In de kennisbank van de Anne Frank Stichting (research.annefrank.org) is informatie te vinden over alle personen die op de kaartjes staan en ook oorlogsbronnen.nl is een goede bron. Daarnaast kunnen leerlingen informatie opzoeken in het boek *Margot Frank – Uit de schaduw van Anne*.

Bram Asscher

De bladzijde van Margot in het poesiealbum van Jetteke.

Wat de leerlingen vinden, verwerken ze in het paspoortje op het werkblad én ze schrijven net als Janny van der Molen een kort verhaal over deze persoon. De vragen die op het werkblad staan, helpen de leerlingen op weg. De antwoorden kunnen ze als input gebruiken om hun verhaal uit te werken. Zijn de verhalen klaar? Dan lezen de leerlingen ze klassikaal aan elkaar voor.

Tip:

Hang een foto van Margot Frank op in de klas met daaromheen de verhalen van haar vrienden.

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Sluit aan bij: Nederlands, digitale geletterdheid, mens & maatschappij

Nodig: dagboekfragment Margot, pagina 43 of het audiofragment (via de QR-code te beluisteren op Spotify)

Duur: Instructie 10-15 minuten + elke dag 10 minuten
Individueel

Tip:

Benadruk dat een dagboek privé is, maar als leerlingen willen mogen ze een fragment delen. Laat de leerlingen in dat geval een dagboekfragment uitkiezen dat ze willen voorlezen en opnemen als audiofragment. Luister een aantal van deze fragmenten klassikaal terug en bespreek ze kort na.

Lessuggestie 3

Dagboek-fragmenten

Margot Frank hield net als haar zusje Anne een dagboek bij tijdens de onderduik in het Achterhuis. Dit dagboek is alleen nooit gevonden. Janny van der Molen heeft in **Margot Frank – Uit de schaduw van Anne** geprobeerd zich in Margot te verplaatsen en zich voor te stellen wat Margot dacht en voelde. Elk hoofdstuk eindigt met een fragment dat uit Margots dagboek had kunnen komen. De fragmenten zijn via de QR-codes in het boek te beluisteren op Spotify.

Vertel aan de klas dat een dagboek kan helpen je gedachten te ordenen en terug te kijken op wat je hebt meegemaakt. Net als Margot mogen leerlingen een week lang een dagboek bijhouden. Lees eerst Margots 'dagboekfragment' op pagina 43 voor uit het boek of beluister het via Spotify. Bespreek het fragment kort na. Waarover schrijft Margot? Waarom heeft ze het over deze personen en onderwerpen? Welke dingen die Margot schrijft herkennen de leerlingen?

Vertel aan de leerlingen dat zij een dagboek gaan bijhouden. Elke dag schrijven ze tien minuten (zet een timer) over wat hen bezighoudt. Deel voordat ze met schrijven aan de slag gaan deze tips:

- Een dagboek schrijf je voor jezelf, maar soms kan het helpen als je doet alsof je het aan iemand vertelt. Anne Frank deed in haar dagboek net alsof ze brieven schreef aan een verzonnen vriendin: Kitty.
- Pas op dat je geen 'en toen, en toen' verhaal schrijft over wat je meemaakt en doet, maar bedenk wat je belangrijk vindt of wat je bezighoudt en probeer dat op papier te zetten.
- Vind je het lastig om te bedenken waarover je moet schrijven? Denk na over iets geks, grappigs of leuks wat je hebt meegemaakt en probeer dat na te vertellen. Of misschien vind je iets heel erg stom of irritant. Schrijf dat lekker van je af!
- Een dagboek hoeft geen eindeloos verhaal te zijn. Je mag het – net als Margot – kort en bondig houden.

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Sluit aan bij: mens & maatschappij, burgerschap

Nodig: onderstaande zinnen uit het boek en bijbehorende vragen

Duur: 30 minuten

Klassikaal

Margot, 1941.

Tips voor een goed gesprek

- Geef leerlingen na iedere hoofdvraag een halve minuut de tijd om in stilte na te denken over wat zij ervan vinden, voordat je iemand het woord geeft.
- Maak het gesprek niet te persoonlijk. Vraag dus niet: "Stel je voor dat jij...", maar: "Wat zou jij ervan vinden als je dit ziet gebeuren?".
- Blijf bij de concrete situaties en vermijd veel details over vervolging of geweld.
- Maak verbinding met deze tijd en benadruk de vrijheid en rechten die iedereen in Nederland heeft.

Lessuggestie 4

Over regels en vrijheid

In de Tweede Wereldoorlog kwamen er steeds meer maatregelen waar Joden zich aan moesten houden. Het waren vooral regels waardoor ze dingen niet meer mochten. Margot moest bijvoorbeeld naar een andere school met alleen Joodse leraren en leerlingen en ze mocht niet meer roeien. Houd een klassengesprek over dit onderwerp, waardoor leerlingen zich kunnen inleven in deze situatie en beseffen hoeveel vrijheid en rechten zij zelf hebben.

Lees een van onderstaande situaties uit het boek voor. Stel daarna de bijbehorende hoofdvraag en gebruik de verdiepende vragen om het klassengesprek op gang te helpen.

Naar een andere school

De directrice van het Meisjeslyceum, mevrouw Freie, krijgt in de zomer van 1941 een opdracht van de bezetter. Of ze even wil doorgeven welke leerlingen Joods zijn. Niet veel later krijgen Otto en Edith een briefje – meer dan een paar regels is het niet – waarin staat dat Margot niet meer op het Meisjeslyceum zal worden toegelaten. Na de grote vakantie moet Margot naar het Joods Lyceum aan de Voormalige Stadstimmertuin.

Margot mist haar vriendinnen van het Meisjeslyceum. Zo nu en dan fietst ze naar haar oude school om hen bij de fietsenstalling te ontmoeten. Even kort bijkletsen en dan gaat ze weer.

Vraag: Wat zou jij ervan vinden als een klasgenoot ineens naar een andere school moet, alleen omdat hij of zij Joods is?

Verdiepende vragen:

Waarom is dit oneerlijk?

Wat zou je kunnen doen als klasgenoot?

Waarom zou het ook lastig kunnen zijn om hier tegenin te gaan?

Wat gebeurt er met een klas als iemand zomaar weg moet?

Wat zegt het over de situatie in een land als sommige kinderen niet meer naar dezelfde school mogen? Of helemaal niet meer naar school mogen (zoals meisjes in Afghanistan)?

Waarom denk je dat het belangrijk is dat kinderen samen naar school mogen?

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Niet meer roeien

Margot krijgt een nieuwe hobby: roeien. Ze vindt het geweldig. Het is een sport die vanuit het Meisjeslyceum wordt georganiseerd, dus haar teamgenoten zitten bij haar in de klas of ze is ze in elk geval weleens tegengekomen op school. Het roeiteam bestaat uit vier meisjes. Ze hebben een naam voor hun roeiploeg bedacht: zwart-op-wit. Die naam heeft te maken met hun haarkleur. Bella Kohlweij, een vriendin van Margot die vooraan in de roeiboot zit, heeft donker haar. Anna Harting, op de positie daarachter, is blond. Margot, daar weer achter, is donker, net als Bella. En het achterste meisje, Jaaike van Bork, heeft spierwit haar. Roos van Gelder is hun trainster. Ze trainen twee keer in de week fanatiek met haar en doen het goed bij wedstrijden.

Maar in 1941 bepaalt de bezetter dat Margot en trainster Roos niet meer mogen roeien. De andere meiden reageren verontwaardigd.

Vraag: Wat zou jij ervan vinden als jouw teamgenoot ineens niet meer mee mag doen met sporten?

Verdiepende vragen:

Waarom is dit oneerlijk?

Wat zou je kunnen doen als teamgenoot?

Wat zou je tegen hem of haar zeggen als dit gebeurt?

Denk je dat iedereen hetzelfde reageert als zoiets zou gebeuren? Waarom wel/niet?

Wat gebeurt er met een sportteam als iemand zomaar weg moet?

Waarom is het belangrijk dat kinderen samen kunnen sporten, ongeacht hun achtergrond?

Sluit positief af door een link te maken naar het heden. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Welke vrijheden hebben kinderen in Nederland nu?
- Wat betekent het voor jou om je eigen school en sportclub te kiezen?
- Wat kun je doen om ervoor te zorgen dat iedereen zich welkom voelt in de klas of bij een sportclub?

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Sluit aan bij: mens & maatschappij, burgerschap, kunst en cultuur

Nodig: onderstaande situaties uit het boek, tekenmateriaal

Duur: 30 minuten

Individueel

Lessuggestie 5

Zeg het met een tekening

'Soms weet ik niet wat ik voel. Soms weet ik het wel, maar kan ik er geen woorden voor vinden.'

Deze zin staat op pagina 81 van het boek, waar Margot wil vertellen hoe bang en verdrietig ze is nadat ze – samen met de andere onderduikers – is opgepakt. Als het niet lukt om woorden te vinden, helpt het soms om te tekenen.

Laat de leerlingen een van onderstaande situaties uitkiezen en hierbij een tekening maken. Vraag ze daarbij niet alleen te tekenen wat er gebeurt, maar vraag leerlingen ook om mee te nemen hoe Margot zich gevoeld zou hebben. Dat kan bijvoorbeeld met:

- Het gebruik van kleuren. Donkere kleuren drukken een dreigender gevoel uit dan vrolijke kleuren.
- De manier waarop lijnen getekend worden. Harde of scherpe lijnen drukken boosheid uit, zachte ronde vormen staan voor veiligheid, krassen drukken chaos en verwarring uit.
- Het gebruik van bepaalde symbolen. Zo staat een open deur voor vrijheid, een hek voor buitensluiten, een zon voor hoop en een hart voor liefde.

Situatie 1. Op de fiets naar het Achterhuis

Als Margot een oproep krijgt om naar een werkkamp in Duitsland te gaan, vertellen haar ouders dat ze gaan onderduiken. De volgende ochtend vertrekt Margot samen met helper Miep Gies op de fiets naar het onderduikadres. Dit is gevaarlijk, want Margot en Miep plegen hiermee een groot aantal strafbare feiten. Niet alleen onderduiken is strafbaar, ook fietsen is voor Joden verboden. Bovendien haalt Margot de Jodenster van haar jas, wat ook streng verboden is.

Margot

Soms weet ik niet wat ik voel. Soms weet ik het wel, maar kan ik er geen woorden voor vinden. Ik zou kunnen zeggen dat ik bang was in de uren die volgden op de arrestatie. Maar 'bang' is te klein. Je kunt bang zijn voor een spin, een muis of een onvoldoende. Maar wat ik toen voelde, was anders. Het was bang in de vergrotende trap. Bang, banaer. Vroeger gingen we...

LESBRIEF

Margot Frank – Uit de schaduw van Anne

Situatie 2. Niemand om mee te praten

In het Achterhuis hebben Margot en Anne één leeftijdsgenoot: Peter. Anne wordt verliefd op hem, en schrijft in haar dagboek dat ze merkt dat Margot dat moeilijk vindt. Als Anne Margot daarnaar vraagt, zegt Margot dat ze het wel gewend is dat ze er een beetje bij bungelt. Ze gunt haar zusje een speciale band met Peter, maar vindt het jammer dat ze zelf niemand heeft waarmee ze over haar gedachten en gevoelens kan praten. De zussen schrijven hier brieven over aan elkaar. Waarom brieven? Misschien vinden ze het te lastig om over hun gevoelens te praten en is schrijven iets minder moeilijk.

Situatie 3. In de trein

Nadat de onderduikers zijn opgepakt, worden ze ondervraagd en een paar dagen later gaan ze met een trein naar doorgangskamp Westerbork. Janny van der Molen schrijft in het boek *Margot Frank - Uit de schaduw van Anne* wat Margot op dat moment gedacht zou kunnen hebben:

En nu, weer een paar dagen later, zitten we in de trein. De reis gaat naar kamp Westerbork, hebben we gehoord. Dat ligt ergens in Drenthe. Dit is een gewone trein, maar onze coupé is wel op slot gedaan.

Vraag leerlingen of ze willen vertellen wat ze hebben getekend.

Welk gevoel willen ze met de tekening overbrengen en hoe hebben ze dat gedaan?

Colofon

Deze lesbrief is een uitgave van Uitgeverij Ploegsma en hoort bij het boek *Margot Frank – Uit de schaduw van Anne*

Foto's fotocollectie Anne Frank
Stichting, Amsterdam

Redactie Firma Fluks

Vormgeving Studio Vuurtoren

Vaker dit soort lesmateriaal ontvangen?

Ga naar www.kinderboeken.nl/downloads en schrijf u in voor de onderwijsnieuwsbrief!

TIJDLIJN

Margot Frank

Margot verhuist naar Amsterdam.

De familie Frank duikt onder in het Achterhuis.

Margots zusje Anne wordt geboren.

Margot moet naar het Joods Lyceum en mag niet meer roeien.

De onderduikers worden opgepakt en naar
strafkamp Westerbork gebracht.

Margot krijgt een oproep voor een Duits werkkamp.

Margot overlijdt in Bergen-Belsen.

Margot en Anne worden overgebracht naar Bergen-Belsen.

De familie Frank wordt overgebracht naar Auschwitz-Birkenau.

Margot Frank wordt geboren in Duitsland.

TIJDLIJN

Tweede Wereldoorlog

Duitsland valt Nederland binnen en de nazi's worden de baas in Nederland.

De geallieerden bevrijden het zuiden van Nederland.

De Kristallnacht: Overal in Duitsland worden Joden aangevallen, hun huizen en winkels worden vernield.

Duitsland valt Polen binnen. Dit is het begin van de Tweede Wereldoorlog.

Nederland is bevrijd.

Er zijn razzia's in Amsterdam, waarbij Joden worden opgepakt.

Hongerwinter in Nederland.

Alle Joden – ouder dan zes jaar - moeten een Jodenster op hun kleding dragen.

D-day: de geallieerden landen in Frankrijk en dringen de nazi's terug.

Hitler en zijn partij komen aan de macht in Duitsland.

De vrienden van Margot

Jetteke Frijda

Trees Lek

Jaaike van Bork

Bram Asscher

Hilde Staab

Wanda Verduin

Barbara Ledermann

Lena Zwaaf

Evelina Werthauwer

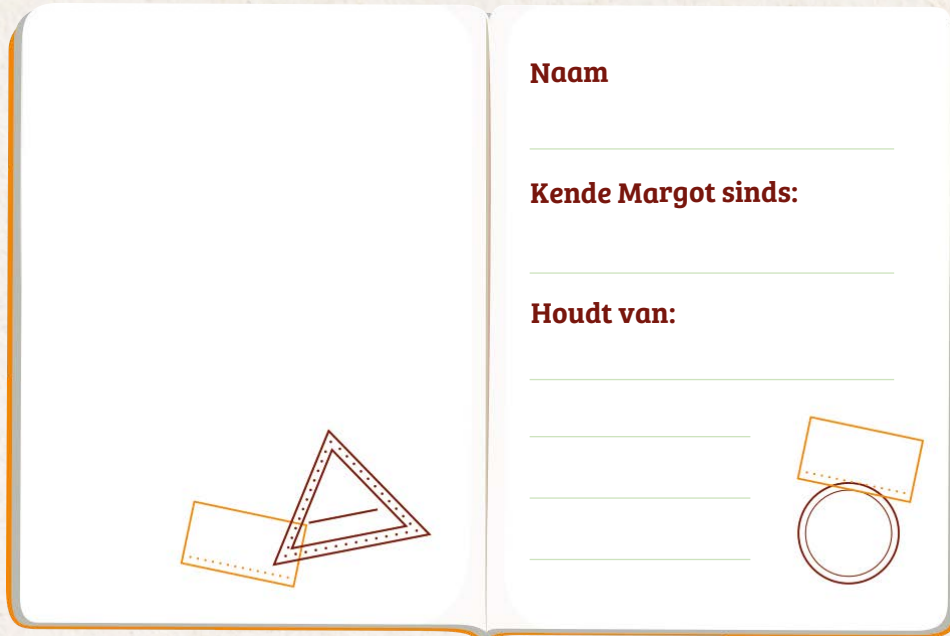
Janny Brilleslijper

Bella Kohlweij

Lientje Brilleslijper

Anna Harting

De vrienden van Margot

Naam

Kende Margot sinds:

Houdt van:

Probeer de volgende vragen in je korte verhaal te beantwoorden:

- Wie was deze persoon?
- Hoe zag hij/zij eruit?
- Waar woonde hij/zij?
En met wie?
- Welke hobby's had deze persoon?
- Hoe kende Margot deze vriend(in)?
- Wat deden ze graag samen?
- Hoe zag het leven van deze vriend(in) er tijdens en/of na de oorlog uit?